

AMBT EN HEERLIJKHEID

MEDEDELINGEN VAN DE OUDHEIDKUNDIGE KRING
"RHEDEN - ROZENDAAL"

Redactie : J. Baltjes, J.J.M. van Gessel, A. Kolkman,
W.J. Meijerink.

Redactieadres : Gemeentearchief Rheden,
Hoofdstraat 3, 6994 AB De Steeg, tel.
08309-9000 tst. 116.

Lay-out en druk : Drukkerij/Uitgeverij Doevendans, Dieren.

Bijdragen te zenden aan het redactieadres, zo mogelijk getypt met grote
regelafstand en aan één zijde van het papier.
Artikelen worden geplaatst onder verantwoording van de schrijvers.

Op de voorzijde:

*Fragment van 'De Nieuwe Kaart van 't Kwartier De Veluwe', uitgegeven door
Isaak Tirion, 1741.*

Collectie Stedelijk Museum Zutphen.

De Vereniging "Oudheidkundige Kring Rheden-Rozendaal" heeft tot doel
de bevordering van de kennis van land en volk op het gebied van de
geschiedenis, speciaal van de Velwezooom en meer in het bijzonder van de
gemeente Rheden en Rozendaal.

Het lidmaatschapsgeld bedraagt voor afzonderlijke leden minimaal f 15,—
per jaar; voor echtparen minimaal f 20,— per jaar.

Aanmelding kan geschieden bij de secretaris, P.G.J. Breukink,
Deventerweg 96, 7203 AN Zutphen, tel. 05750-17869.

Postgirorekening 1164291 ten name van Penningmeester Oudheidkundige
Kring Rheden-Rozendaal.

DE STEENOVENS VAN DE FAMILIE AVELINGH TE VELP

In het vorige nummer van Ambt en Heerlijkheid werden door de heer Jansen in zijn artikel 'Steenfabricage langs de IJssel in de Gemeente Rheden in de 19e eeuw' enige mededelingen gedaan over de steenovens van de familie Avelingh te Velp. Daarop ontvingen wij een tweetal reacties die wij hieronder graag laten volgen.

De familie Avelingh als steenfabrikanten

Halverwege de paragraaf van het artikel van de heer Jansen over 'Den Durk (1839)' staat 'In Velp is het de molenaar Hendrik Avelingh (1786) die met steenbakken begint.'. Molenaar, n.l. van de Velpse Watermolen, hij was tevens raadslid en Wethouder van de Gemeente Rheden. Even verder worden zijn zoons genoemd: Coenraad Cornelis (Kees), Tieleman, Johan (Jan) en Frederik (Frits). Maar Jan was niet de derde zoon, maar de vierde. Er was ook een zoon Willem, hij was de derde. Onderaan de bladzijde staat: 'De beide oudste zoons lieten geen kinderen na, van de jongste is mij niets bekend.' (in een noot: 'Frederik is in 1875 overleden nalatende drie dochters'.) In dit verband staat dus niets over Jan noch over Willem. Dan volgt: 'maar waarschijnlijk is dat de reden dat de naam Avelingh in het begin van de 20ste eeuw uit de rijen van de Gelderse baksteenfabrikanten verdwijnt.' Ja, maar nog niet dadelijk want er waren twee stamhouders.

De derde zoon Willem, geboren 1825, ging niet in het bedrijf omdat daar met de vader reeds vier zoons werkten. Hij koos een andere weg, ging naar Amsterdam en werd importeur van tabak. Hij overleed reeds in 1872. Zijn weduwe kwam met drie kinderen in Velp wonen, aan de Kastanjelaan. Zij overleed in 1913. De oudste zoon, Albert H.C. Avelingh, geboren 1865, werd raadslid en keerde in het familiebedrijf terug. Hij overleed in 1917.

De vierde zoon Jan, geboren 1826, had drie dochters en één zoon, Gerrit, geboren 1860, deze werd ook steenfabrikant. Gerrit en Albert waren dus de enige kleinzoons/stamhouders van de oude Hendrikus. Zij zullen reeds op jeugdige leeftijd in het bedrijf gekomen zijn; er waren twee lege plaatsen: Frederik (Frits) was in 1875 overleden, Johan (Jan) in 1881.

Toen Tieleman in 1898 stierf en Coenradus Cornelis (Kees) in 1900 traden de neven Gerrit en Albert zelfstandig op. Zij trouwden, kregen dochters en ieder één zoon. De zoon van Gerrit is er nog bijgekomen, maar heel kort. Door verschillende omstandigheden bleek er geen toekomst meer in het bedrijf te zitten. In 1913 verkochten Gerrit¹⁾ en Albert 'Den Durk' aan mevrouw Jurgens, die het kocht voor haar zoon Jan. Het is niet lang meer in exploitatie geweest.

In het artikel worden ook de ovens aan de overzijde van de IJssel genoemd Angerlo en Westervoort. Wij noemden de plaatsen Lathum, met twee ovens en Nij- of Nieuwgraaf met één oven. Vermoedelijk waren deze al eerder verkocht of gesloten.

In ieder geval werd met de verkoop van 'Den Durk' het Avelinghtijdperk in de Gelderse baksteenfabricage beëindigd. 'Den Durk' was het hart van de zaak. 'Den Durk' met de oude boerderij met het ooievaarsnest!.

Ook het oude kantoor aan de Hendrikus Avelinghstraat in Velp werd in 1913 verkocht.

H.J. Avelingh²⁾

Noten:

- 1) Gerrit Avelingh woonde op 'Felicitas' aan de Stationsstraat (nu Atlantaflat). Hij is, 87 jaar oud, in 1948 overleden.
- 2) Ik ben de oudste dochter van Albert Avelingh, die aan de Kastanjelaan woonde en 51 jaar oud in 1917 overleed.

*De villa "Felicitas"
woonhuis van
de familie G. Avelingh
aan de Stationsstraat
hoek Stationsplein.
ca. 1900*

De steenovens der Avelinghs

Niet op de Steenwaard zoals tweemaal vermeld in het artikel in Ambt en Heerlijkheid: ook niet boven de Durk maar stroomaf. De Steenwaard was de uiterwaard tussen de IJssel en de Hank. De boerderij daarop heette ook de Steenwaard. (Het vroegere veerhuis te Velp algemeen bekend.)

De eerste van de drie ovens heette 'de Durk'. Het schafthuis met de naam erop heeft er nog enige tijd gestaan. De tweede voerde de naam 'het Haanrek', 'het Haamrek, het Haamrecht'. Een prehistorische veldnaam. Er werkten verscheidene arbeiders met de naam Kip. De fabrikant G. Avelingh sprak daarom gekscherend van het Kipperek.

Van de derde oven is geen naam bekend.

H. Kerkkamp.

Na het verschijnen van nummer 25 (november 1963) van de Mededelingen van de Oudheidkundige Kring "Rheden-Rozendaal" werd door de heer E.J. Kruijswijk Jansen een register samengesteld op de nummers 1 t/m 25. De heer H. Stam deed dat na het verschijnen van nummer 50 (maart 1972) voor de nummers 1 t/m 50. Wij zijn blij hieronder het register te kunnen laten verschijnen voor de nummers 51 t/m 75.

MEDEDELINGEN

van de Oudheidkundige Kring
"RHEDEN - ROZENDAAL"

REGISTER

op de artikelen, gerangschikt naar plaatsnaam.

Samengesteld door E.J. Kruijswijk Jansen.

ALGEMEEN	NUMMER
P.G.J. Breukink	
— Vijfentwintig jaar Oudheidkundige Kring	65
I.H. Enklaar	
— Jacob van Lennep en Dirk van Hogendorp aan de wandel door Rheden en Rozendaal (1823)	75
H. Kerkkamp	
— Vergeten werktuigjes (een bosbessenkam en een leuter)	61
— Over de etymologie van leuter en leuteren	62
— Grafmonumenten en -zerken op berggraafplaatsen in onze gemeenten	66
Adr. Kolkman	
— Venizoen met witte borst (pastei van wildbraad)	63
E.J. Kruijswijk Jansen	
— 400 jaar Rheden	53
— "Gemeente Rheden toen... en nu", door P. Thiele en Aad W. Kroon. (boekbespr.)	52
— Ir. W.D.P. Stenfert overleden	53
— Volkspetitionnement	65
— Dank aan Kerkkamp	70
— Geschenken voor Bronbeek uit Rheden en Rozendaal	54
— Het Volkspetitionnement van 1878 in de gemeente Rheden	64
— Oproerige bewegingen in het ambt Rheden omstreeks mei 1799	66
— Nogmaals de oproerige bewegingen in het ambt Rheden omstreeks mei 1799	67
— Leesboeken en verhalen, spelend in Rheden en Rozendaal	66 t/m 68, 75
— Nummer 75	75
J. F. van Oosten Slingeland	
— Jubileumfonds	53

S.v.d.O.

- Parken, kastelen en buitenplaatsen (bespr. van "De Nederlandse buitenplaatsen" door Jhr.dr. H.W.M. van der Wyck 74

Redactie

- Bibliografie van H. Kerckamp, supplementen III t/m XIV 51, 54 t/m 57, 60, 65 t/m 68, 72, 75
- Het jubileumjaar 1973 52
- Archeologische werkgroep opgeheven 52
- Culturele contacten 54
- Jubileumfonds 54, 55
- Dr. J.F. van Oosten Slingeland Lid van Verdienste van onze Kring 56
- W. Muis overleden 56
- Nieuwe uitgave (diareksen plaatselijke en regionale geschiedenis) 57
- H. Kerckamp 85 jaar 57
- In memoriam Mr. J.C. Wilhelmy van Hasselt 58
- "Kleine monumentenatlas van Nederland" door drs. Arthur Steegh. (boekbespr.) 59
- "De Onze Lieve Vrouwe-broederschap te Doesburg" door dr. C.I. Kruisheer. (boekbespr.) 61
- De Kring in 't zilver 63
- Diareksen voor het onderwijs voltooid 63
- Gemeentearchivaris voor Rheden aangesteld 64
- Leden van het eerste uur (van de Kring) 65
- Klappen van de bevolkingsregisters der gemeente Rheden 65
- Jubileumboek (van de Kring) 65
- Nieuwe functie voor drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oye 66
- Monumentencommissie 66, 73
- Onze diatheek 66, 68
- "Hier eiken met hun zware kroon, daar berken zilverig van toon" en "Geen grootvorst van Europa's stroomen maar toch een prins van 't echte bloed" beide door R. Chamuleau. (boekbespr.) 66
- "De horizon verlegd, reisjournalen uit de tijd van de zeilvaart" door D.J. Douwes. (boekbespr.) 66
- J.C. Jansen overleden 66
- H. Kerckamp 90 jaar 67
- In memoriam H.W. Pieper 67
- H.A. de Graaff overleden 67
- Werkgroep "Beschrijving Begraafplaatsen" 67
- W. Zondervan overleden 68
- "Dagboeknotities van een Gelders burgemeester" door Dr. G.W.B. Borrie. (boekbespr.) 68
- Een belangrijk legaat (van H.W. Pieper) 68
- Jaarverslag 1980 70
- Afscheidsgeschenk voor de heer H. Kerckamp 70

— "De Herfst zal schitterend zijn" door Jan Siebelink. (boekbespr.)	70
— "Het geslacht Gerritsen-Gerritzen" door W.H.J. Gerritsen- Harm. (boekbespr.)	70
— "Rheden en Rosendaal in de loop der eeuwen" door S. Reynders. (boekbespr.)	71
— W.B. Barendregt overleden	71
— "Papiermakers van de Veluwe". (boekbespr.)	74
— "Gelderse Plakkatenlijst 1740-1815" door Mr. J. Drost. (boekbespr.)	74
— "Gelders Molenboek". (boekbespr.)	74

DIEREN

Jeroen van Gessel	
— Het Eversfonds te Nijmegen	69
— De school van de Buurtschap van Dieren	74
— Het Eversfonds te Dieren, een nalezing	75
J. Harenberg	
— Een bezoek aan het Hof te Dieren op 21 juli 1705	69
E.J. Kruijswijk Jansen	
— Het Eversfonds te Dieren	68
— De beuk van notaris Everts te Dieren geroooid	68
S.v.d.O.	
— Constantijn Huygens in Dieren	75
J. Schuurmans	
— Een stukje 16e eeuwse kerkgeschiedenis	60
Ir. W.D.P. Stenfert	
— Hendrina Hendricks (Dolman) van alle blaam gezuiverd	53
Redactie	
— "Dieren, Spankeren en Laag-Soeren in oude ansichten" door P.G.J. Breukink. (boekbespr.)	60
— "Een lust voor het oog" door Jan Siebelink. (boekbespr.)	63
— "Vroeger en Nu, Ellecom, Dieren, Spankeren, Laag Soeren" door Ton Verwey en Henk Karmiggelt. (boekbespr.)	69
— Zal de Dierense Mariatoren behouden blijven?	70
— "Het Huis Twickel en zijn bewoners, een adellijke familiegeschiedenis" door R.W.A.M. Cleverens. (boekbespr.)	72

ELLECOM

J. Schuurmans	
— Een stukje 16e eeuwse kerkgeschiedenis	60
N. de Winkel	
— De Bijzondere Begraafplaats Ellecom-De Steeg 1874-1976	62
Redactie	
— "Rheden, De Steeg en Ellecom in oude ansichten" door H. Kerkkamp. (boekbespr.)	59
— "Vroeger en Nu, Ellecom, Dieren, Spankeren, Laag Soeren" door Ton Verwey en Henk Karmiggelt. (boekbespr.)	69

- "In, om en onder de kerk van Ellecom" door Jomala.
(boekbespr.) 75

LAAG-SOEREN

Redactie

- "Dieren, Spankeren en Laag-Soeren in oude ansichten" door
P.G.J. Breukink. (boekbespr.) 60
- "Vroeger en Nu, Ellecom, Dieren, Spankeren, Laag Soeren"
door Ton Verwey en Henk Karmiggelt. (boekbespr.) 69

RHEDEN

I.H. Enklaar

- De Rhedense Kring en het Réveil 59
- Van een Velpse dorpsdokter en een rustend hoogleraar in
Rheden. (J.P. Enklaar en prof.dr. J. Clarisse) 63

H. Kerckamp

- Kaartlezen (de Worth-Rhedense Brink) 68
- Het dorp Worth-Rheden in 1637 69
- De ontdekking van een grafveldje op Rhederpunt 72

Adr. Kolkman

- Namen in Rheden 57
- Namen in Rheden (vervolg) 60
- Het kerkhof aan de Pinkelseweg te Rheden 66
- Uit het kasboek van de naaischool te Rheden 68
- Enkele aantekeningen bij "Brand in de Dorpsstraat te
Rheden" 69
- Een briefkaart aan Mata Hari (logerend in hotel De Roskam) 75

E.J. Kruijswijk Jansen

- "Tussen Piëtisme en Réveil, het 'Deutsche Christentums-
gesellschaft' in Nederland, 1784-1833" door P.N. Holtrop.
(boekbespr.) 57
- Oude vaandels van het Rhedens Fanfarecorps en de
Koninklijke Rozendaalse Kapel gerestaureerd 74
- Halte Strijland 75

Redactie

- "Rheden, De Steeg en Ellecom in oude ansichten" door H.
Kerckamp (boekbespr.) 59
- "Schaapherder, mag ik je wat vragen?" Verhalen van Joop
van Limbeek, opgetekend door Rein Snijders. (boekbespr.) 59
- "De kinderen van het Achtste Woud" door Els Pelgrom.
(boekbespr.) 63
- "Dorpsvertellingen uit Rheden en Omgeving", deel I, door
C.L.G. de Bruin. (boekbespr.) 67
- "Oorlog, vervolging en verzet in Rheden en omgeving" door
W.H. Heitling. (boekbespr.) 74

ROZENDAAL

A.A. van de Craats	
— Het gezamenlijk voorouderpaar in de kwartieren van de nobelprijswinnaars Prof.Dr. H. Kamerling Onnes en Prof.Dr. H.A. Lorentz (Lubbert Braakman en Willemken Jans).	52
I.H. Enklaar	
— Een allegorisch rijmwerk over Rozendaals bekoorlijkheden (van Johannes d'Outrein)	57
— De inwijding van de kerk te Rozendaal	65
Dr. H.J. de Graaf	
— Gouverneur-generaal Van Hoorn en de Bedriegertjes	56
J. Harenberg	
— Een bezoek aan het kasteel Rosendaal op 22 juli 1705	70
H. Kerkkamp	
— De heer van Rosendaal testeert de heer van Biljoen een vrije woning te Wageningen	75
E.J. Kruiswijk Jansen	
— "De school van het dorp Rozendaal" door A.M. van Zijverden-Poortman e.a. (boekbespr.)	53
— "Kent U ze nog.... de Velpenaren, waarin opgenomen afbeeldingen van Rozendalers" door H. Kerkkamp. (boekbespr.)	55
— "Velp en Rozendaal in oude ansichten" door H. Kerkkamp (boekbespr.)	57
— "Velp en Rozendaal in oude ansichten", deel 2, door H. Kerkkamp. (boekbespr.)	62
— "Velp en Rozendaal in oude ansichten", deel 3, door H. Kerkkamp. (boekbespr.)	64
— Oude vaandels van het Rhedens Fanfarecorps en de Koninklijke Rozendaalse Kapel gerestaureerd	74
— Krijgt de toren van kasteel Rosendaal zijn lichtkoepel terug?	69
— Klaasje Zevenster op Rosendaal?	71
Drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oye	
— "Kasteel Rosendaal" door A.I.J.M. Schellart en G.J.J. Nieuwenhuis. (boekbespr.)	53
— Het huwelijk van de rozendaalse predikant Carolus Boers in 1769	53
Redactie	
— Monumentenzorg (de Kapelleberg)	54
— De Rozendaalse schelpengalerij gerestaureerd	64
— Stichting Het Geldersch Landschap eigenares van kasteel en park Rosendaal	66
— Vermakelijk Rosendaal (bespr. van Vogelvlucht Rosendaal en gezichten door Jhr.dr. H.W.M. van der Wyck)	71
— Index Historie van Velp en Rozendaal (op werk van H. Kerkkamp uit 1938)	74
— "Pooster nummer 6" uitg. Gelders Schrijverskollektief gewijd aan de Rozendaalse begraafplaats. (boekbespr.)	75

SPANKEREN

- E.J. Kruijswijk Jansen
 — In Spankeren geen kroeg! 70
- J. Schuurmans
 — Een stukje 16e eeuwse kerkgeschiedenis 60
- Redactie
 — "Dieren, Spankeren en Laag-Soeren in oude ansichten" door P.G.J. Breukink. (boekbespr.) 60
 — "Vroeger en Nu, Ellecom, Dieren, Spankeren, Laag Soeren" door Ton Verwey en Henk Karmiggelt. (boekbespr.) 69

DE STEEG

- I.H. Enklaar
 — De Christelijk Nationale Zendingsfeesten op Middachten (1868-1937) 61
- H. Kerkkamp
 — Siegburgse scherven (vondst Havikerwaard) 52
 — Optrekken van de schutterij van Middachtersteeg voor het papegaaischieten 68
- E.J. Kruijswijk Jansen
 — Brand op Steeg, 22 februari 1813 72
- Drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oye
 — "Uit de geschiedenis van het Middachter Bos" en "De Middachterlaan" beide door dr.ir. J.F. van Oosten Slingeland. (boekbespr.) 53
 — Parken, kastelen en buitenplaatsen (bespr. van "Middachten" - vogelvlucht en gezichten door Jhr.dr. H.W.M. van der Wyck) 74
 — Enkele mededelingen over de Carolinahoeve 55
- Redactie
 — Monumentenzorg (Wilhelminalinde) 55
 — Feest op Middachten, 1869 (H.K.A.F.W. graaf Bentinck meerderjarig) 58
 — "Rheden, De Steeg en Ellecom in oude ansichten" door H. Kerkkamp. (boekbespr.) 59
 — Verbeteringen — Geschiedenis van De Steeg — in "Korte geschiedenis van Rheden en Rozendaal" 1975 gesignaleerd door J. Schuurmans 60
 — Oudheidkundige vondst (kanonskogels) 64
 — "Parochiegeschiedenis De Steeg" door J.W.C.M. Schuurmans. (boekbespr.) 65
 — "Kom over en help ons!" door I.H. Enklaar. (zendingsfeesten, boekbespr.) 71
 — "Het Huis Twickel en zijn bewoners, een adellijke familiegeschiedenis" door R.W.A.M. Cleverens. (boekbespr.) 72

VELP

- A.A. van de Craats
- Het gezamenlijke voorouderpaar in de kwartieren van de nobelprijswinnars Prof.Dr. H. Kamerling Onnes en Prof.Dr. H.A. Lorentz (Lubbert Braakman en Willemken Jans) 52
- Han Dijkema-Jansen
- Voor moeder (Moederdag 1929) 61
- I.H. Enklaar
- Van een Velpse dorpsdokter en een rustend hoogleraar in Rheden (J.P. Enklaar en prof.dr. J. Clarisse) 63
- H. Kerkkamp
- "Antwoord op weerwoord". Geen dupliek (n.a.v. art. J. Rinzema in nr. 51) 52
 - Verstoorde veemarkt voor "De Roode Leeuw" 53
 - Een wambuis met te weinig goudgalon 54
 - De Fransen uit Velp verdreven (1813) 55
 - Het brinkplan bij de Oude Jan te Velp 57
 - De Biljoense grafkelder (op de oude begraafplaats) 58
 - De Biljoense grafkelder II 60
 - Leerlooierij te Velp 61
 - Een oude bekende (de Patriot Hendrik Berends) 62
 - Uit het leven van Theodorus Godron, koster en schoolmeester te Velp in de Franse tijd 67
 - De lotgevallen van twee portretstukken (ds H.J. van 't Sant en echtgenote) Zie ook rectificatie in nr. 71 70
 - Afbeeldingen gezocht (van gotische grafzerk bij de Oude Jan en van de Oude Jan) 70
 - De Ledeboerianen, een verdwenen secte (o.a. over de Velpse familie Ledeboer) 72
 - Nogmaals "de Luchtbal" (n.a.v. art. E.J. Kruijswijk Jansen in nr. 73) 74
- E.J. Kruijswijk Jansen
- "Johan Mekking, De mens, de tijd, de schilder" door Johan van der Woude. (boekbespr.) 54
 - "Kent U ze nog.... de Velpenaren, waarin opgenomen afbeeldingen van Rozendalers" door H. Kerkkamp. (boekbespr.) 55
 - "Inventaris van het archief van de familie Van Spaen, tak Biljoen" door Drs. C.O.A. Schimmelpenninck van der Oye. (boekbespr.) 55
 - "25 jaar trolley in Arnhem/25 years of Arnhem trolleybuses" door G. Aberson. (boekbespr.) 55
 - "Elisabeth Maria Post (1755-1812) een bio-bibliografisch onderzoek" door A.N. Paasman. (boekbespr.) 56
 - Monumentenzorg (R.K. kerk Emmastraat en poort van Overbeek) 53
 - Monumentenzorg (poort van Overbeek en brink bij de Oude Jan) 55

— "Velp en Rozendaal in oude ansichten" door H. Kerkkamp. (boekbespr.)	57
— "Velp en Rozendaal in oude ansichten" deel 2, door H. Kerkkamp. (boekbespr.)	62
— "Velp en Rozendaal in oude ansichten" deel 3, door H. Kerkkamp. (boekbespr.)	64
— Uit het "Grootboek" van de Velpse timmerman Chr. Jansen 1892-1895	51
— Henriëtte van der Schalk was niet gelukkig in Velp (Henriëtte Roland-Holst-van der Schalk op de meisjeskostschool Oosterwolde)	64
— Een raadsel op de Oude Begraafplaats te Velp (graven Peppinck-Hovestadt, zie ook nr. 71)	70
— De dag van de grote storm, 6 november 1921	71
— Een eeuw Firma Wijlhuizen	73
— Velpse winkeliers in 1923	73
— Luchtbal (bijnaam) Zie ook nr. 74	73
— Hoe is de Velpse Oude Jan aan zijn naam gekomen?	75
J. Rinzema	
— Antwoord op weerwoord (op art. H. Kerkkamp in nrs. 39, 40 en 50)	51
S.v.d.O.	
— "Jan Reynders van Beekhuizen, zijn voorouders en nageslacht" door H. Beekhuizen Wzn. (boekbespr.)	55
Redactie	
— "Het dagboek van Godron, een koster-schoolmeester te Velp voor, in en na de Franse Tijd" door H. Kerkkamp. (boekbespr.)	51
— De O.L. Vrouwekerk te Velp behouden	52
— Bommen voor de gasfabriek (te Velp n.a.v. art. over timmerman Chr. Jansen in nr. 51)	52
— Herinnering aan Beekhuizen (gedicht van Jacob van Eeghen, 1830)	58
— Steun gevraagd voor het behoud van de oudste kruidenierswinkel van Velp (Fa. Wijlhuizen, Emmastraat 10)	62
— Op de bres voor Velp's historisch schoon (landerijen Biljoen, School II)	68
— "Arnhem 44/45" door P.R.A. van Iddekinge. (boekbespr.)	72
— 100 jaar kruidenierswinkel Wijlhuizen in Velp	73
— "De Landverhuizers" door G.H. Ligterink. (boekbespr.)	73
— Index Historie van Velp en Rozendaal (op werk van H. Kerkkamp uit 1938)	74

DE SECRETARISSEN VAN DE GEMEENTE RHEDEN

door W.J. Meijerink

Op 1 oktober j.l. is de heer drs. J.M. Staatsen in dienst getreden als secretaris van de Gemeente Rheden. Naar aanleiding hiervan volgen hieronder de namen van hen die deze betrekking in de loop der jaren ook bekleed hebben en gedurende welke periode.

De eerste was Franc van der Burch, blijkens navolgende publicatie, van 1818 tot 1821 vervolgens Jan Willemse 1821-1827 oud-burgemeester van Dieren eervol ontslagen bij KB van 23 november 1827

Jhr. Quarles de Quarles is in verband met zijn gezondheid niet in functie getreden

Bij KB van 23 augustus 1828 is toen de burgemeester ook tot secretaris benoemd, dit was Mr. D.G.A van Hasselt 1828-1848

Na zijn overlijden werd zijn jongste zoon, die burgemeester van Westervoort was, tot secretaris benoemd.

Mr. G.J. van Hasselt

19- 7-1848 - 11- 8-1879

J.A. Verbrugh

1-11-1879 - 1-10-1890

benoemd tot notaris te Eck en Wiel

C.J. de Lang Evertsen

27-10-1890 - 1- 5-1928

Mr. Th. Rijnenberg

18- 6-1928 - 1- 9-1951

J. Blokland

1- 9-1951 - 1- 9-1980

A. Volgers

1- 9-1980 - 1-10-1983

Personeel gemeentesecretarie van Rheden, 1 juli 1902.

Zittend 2e van links C.J. de Lang Evertsen, gemeentesecretaris.

De tekst van de publicatie, overgenomen uit het Publicatieboek 1818-1819, luidt als volgt:

Den Scholtus des Ambts Rheden

Brengt ter kennissen der inwoonders van gemelde Ambt dat hij op heden die post aanvaard heeft als mede den Heer F. van der Burch als Secretaris, dat verder in gevolge bekome extract uit het Register der besluiten van Heeren Ge-deputeerde Staten der Provincie Gelderland van Woensdag den 24 december 1817 no. 73 afdeeling tot assessoren en Gemeente Raden van dit Schou Ambt Rheden benoemd zijn tot Assessoren

De Heere S. Van Eck

D. M. Vollenhoven

en tot Gemeente Raden

De Heeren Van Spaan van Bielloen

W.R. Optenoord

J. Geerlings

J. Rhetemeyer

Dat opheden alle bovegenoemde Heere in bovegemelde qualiteiten den Eed bij het gearesteerde Reglement, van het platte land van Gelderland bepaald hebbe afgelegd en in functie zijn Getreden behalve den Heere Spaan van Billoen welke absent is.

En brengt gemelde Scholtus nog te kennissen van een iegenlijk wien zulks mag aangaan, dat hij provintioneel des Maandags, Dinsdags en Zaterdag des S'morgens ten Elf Uuren te zijnen woonsteden te Velp zal vaceeren ter aangifte der overledenen en geboren.

Volgens de Wet als mede des donderdaags op gemelde uur ter in ondertrouw opneming en voltrekking van het Huwelijk wordende een ieder gelast Gemelde Heeren in hunne voor schrevene qualiteiten te Erkennen en te Gehoorzamen en zich na deze publicatie te gedragen.

Al dus gedaan bij mij Scholtus voornoemd den eerste January 1800 en achten.

Was getekent L.J. Van Der Sluis
ten ordonantie Van deze

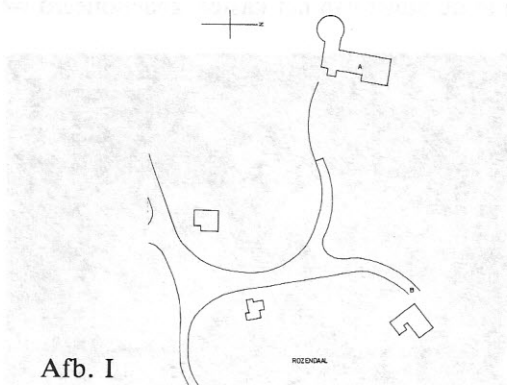
Was getekent F. Van Der Burch

DE RTIENDE EN VEERTIENDE EEUWSE VONDSTEN UIT ROZENDAAL

door R.C.M. Wientjes en W.S. Schennink

Bij de aanleg van riolering in de gemeente Rozendaal in de zomer van 1976 is vooral in de buurt van het gelijknamige kasteel (afbeelding I, A), dat in de middeleeuwen een van de residenties van de Gelderse graven en hertogen was, een enorme hoeveelheid middeleeuwse keramiek voor de dag gekomen. Door de auteurs zijn onder moeilijke omstandigheden enkele, archeologische waar-

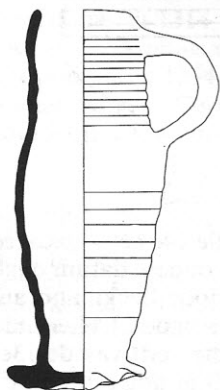
nemingen gedaan op het tracé naar de boerderij van A.B. Onstein, bekend als Rosendaal 2. Dichtbij deze boerderij (afb. I, B) stootte de graafmachine op een diepte van circa 2.00 m tot 2.50 m op een dichte concentratie keramiek, waarvan wij door de vriendelijke medewerking van de machinist een gedeelte konden bergen.¹

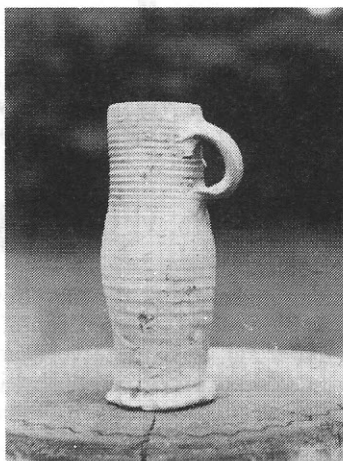
Afb. I

Ongeveer op die plaats gaf B. Elshof op een kaart van het kasteel van omstreeks 1700 een hoektoren van de voorhof weer.² Misschien moet men het grootste gedeelte van de vondsten in verband brengen met de toren en de bijbehorende gracht. We hebben hier echter geen spoor kunnen ontdekken van een nattegrachtvulling, hetgeen in feite niet verwonderlijk is gezien de sterke helling van het terrein ter plaatse. Er heeft hier waarschijnlijk een droge gracht gelegen waarin men afgekeurde keramiek stortte.

De grootste massa van de vondsten bestond namelijk uit fragmenten van cilindervormige kannen van Siegburgs steengoed.³ (Afb. II en III).

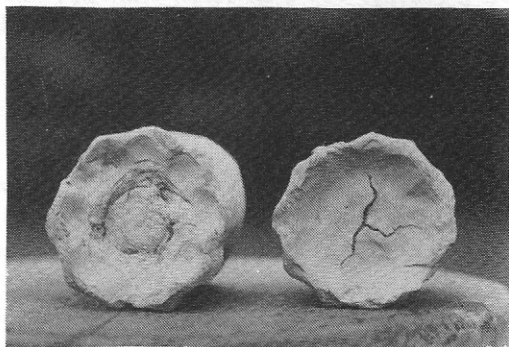

Afb. II

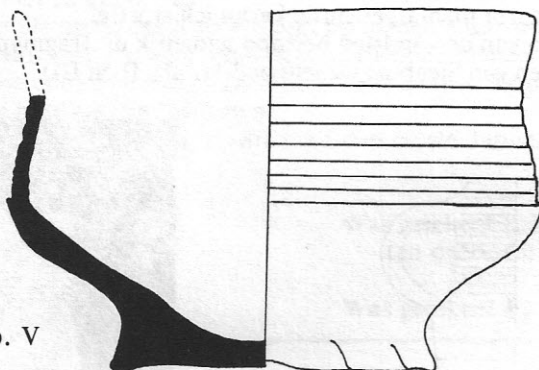
Afb. III

Er zijn ook hele exemplaren gevonden, waaraan men, evenals aan vele scherven, allerlei soorten mankementen kan konstateren. Hiertoe kunnen gerekend worden: krimpscheuren en gaten, foutief aangehechte standringen en andere misvormingen. Het gaat hier ongetwijfeld om materiaal dat een eerste selectie in Siegburg doorstaan heeft, maar op de plaats van bestemming uiteindelijk toch afgekeurd en in de buurt van het kasteel gedeponerd werd.⁴ (Afb. IV).

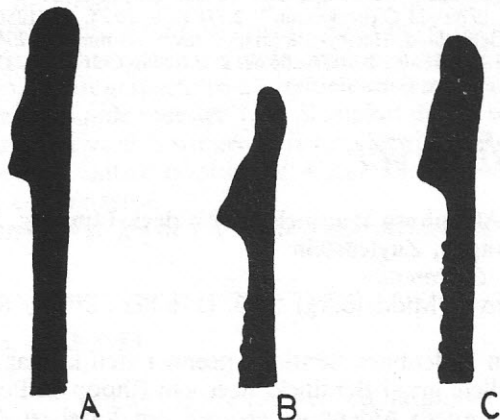
Afb. IV

Dit soort kannen wordt door Beckmann in periode vier geplaatst, dat wil zeggen na 1300.⁵ Naast bovengenoemde kannen werden er ook nog enkele steengoedfragmenten van andere vormen uit deze periode gevonden, zoals: twee hals- en schouderfragmenten van wat buikiger kannen en een inkompleet drinkschaaltje.⁶

Afb. V

Kon de keramiek die hiervoor behandeld is in de 14e eeuw gedateerd worden, zo is er echter ook een aantal scherven dat van oudere datum dagtekent.⁷ Het materiaal waaruit ze vervaardigd zijn wordt door Beckmann als aardewerk aangeduid en is aanmerkelijk zachter dan steengoed.⁸ Hieronder bevinden zich slechts twee randfragmenten die in de eerste helft van de 13e eeuw gedateerd kunnen worden.⁹ (Afb. VI, A en B) Ook is er nog een randfragment van "bijna steengoed"¹⁰, dat in de tweede helft van die eeuw gefabriceerd is.¹¹ (Afb. VI, C)

Afb. VI

Deze 13e eeuwse vondsten, hoe summier ook, zijn zeer opmerkelijk; Rozen-
daal werd immers pas in 1314 voor het eerst vermeld bij de uitgaven van de
grafelijke rentmeester Amilius van Billen.¹² Hoewel de naam niet voorkomt in
de grafelijke rekening van 1294/1295,¹³ zouden deze vondsten op een vroegere
bewoning kunnen wijzen. Gericht archeologisch onderzoek zou hierin mis-
schien meer duidelijkheid kunnen verschaffen.

Noten:

- 1 De coördinaten zijn bij benadering: 194.725/446.975 (Fotogrammetrische kaart in stereogra-
fische projectie. Nederland 1:25 000, Delft 1972, blad 40 B Arnhem) en de vondsten zijn ge-
kenmerkt: Roz. 19760621.
- 2 Platte Grond van de Heerlijkheid van Roosendaal buyten Arnhem (door B. Elshof), facsimile
in: Vogelvlucht Rosendaal, Uitgave: Stichting ter bevordering van de uitgave van atlas en
handboek "Nederlandse buitenplaatsen en Historische landschappen" in samenwerking met
"Canaletto", Alphen a.d. Rijn 1981.
- 3 B. Beckmann, Der Scherbenhügel in der Siegburger Aulgasse, I Die Formen der Keramik von
ihren Anfängen bis zum Beginn der sogenannten Blütezeit (Periode 1 bis 4) mit Beiträgen von
H. Heide und G. Strunk-Lichtenberg, Bonn 1975, V 3.211 t/m V 3.216 = afb. 32,1 t/m 32,6.
P4 (na 1300)

- 4 Vondstnrs.: Roz. 19760621 L en Roz. 19760621 M.
- 5 Zie noot 3
- 6 Vondstnrs.: Roz. 19760621 I (Beckmann-V 3.741 (afb. 52,8) en V 3.743 (afb. 52,10); Roz. 19760621 J (Beckmann V 3.543 (afb. 42,6); Roz. 19760621 N (Beckmann VIII 6.2 (afb. 78,22)) Zie afb. V
- 7 Vondstnrs. Roz. 19760621 A t/m G
- 8 "Mit Irdenware wird der Scherben bezeichnet, bei dem noch keine Sinterung im Brand eingetreten ist" (Beckmann, p. 11)
- 9 Vondstnrs.: Roz. 19760621 A; Roz. 19760621 B. Vgl. Beckmann V 2.224 (afb. 22,2), P2 (1200-1250)
- 10 "Eine gewisse Sinterung, aber noch keine vollständige, ist beim Faststeinzeug eingetreten. Die Härte hat gegenüber der Irdenware zugenommen, die Porosität dagegen ist unverändert geblieben. Die Magerung ist noch erkennbar" (Beckmann, p. 11)
- 11 Vondstnr.: Roz. 19760621 C (Beckmann V 2.116 (afb. 19,8), P3 (1250-1300))
- 12 Rijksarchief in Gelderland, Hertogelijk archief, inventarisnummer 204, folio 15 verso.
- 13 L.S. Meihuizen, De rekening betreffende het graafschap Gelre 1294/1295, Arnhem 1953 (= Werken uitgegeven door Gelre, no. 26)

Nieuwe uitgaven

De Graven van Aldenburg Bentinck en Waldeck-Limpurg, Middachten, Weldam, Amerongen, Zuylenstein

door R.W.A.M. Cleverens

Particuliere uitgave, (Middelburg) 1983. (176 blz.; afb.; f 69,50)

Het geslacht Van Aldenburg Bentinck neemt feitelijk haar aanvang met het huwelijk van Willem graaf Bentinck, heer van Rhoon en Pendrecht en Charlotte Sophie gravin van Aldenburg vrouwe van Varel en Kniphausen en de Doorwerth in 1733. Willem Bentinck was een zoon van de bekende Hans Willem Bentinck vriend van Koning Stadhouder Willem III, die hem de titel verleende van graaf van Portland. De nakomelingen uit dit huwelijk vormen het onderwerp van dit boek. Naast uitgebreide genealogiën en stamtafels, waarin de vaak ingewikkelde familieverhoudingen worden weergegeven, beschrijft de Heer Cleverens allerlei wetenswaardigs van deze personen en de huizen waar zij woonden. Hoe de Van Aldenburg Bentincks in het bezit zijn gekomen van deze huizen, waarbij voor ons Ambt en Heerlijkheid met name Middachten van belang is, vereiste evenwel ook een beschrijving van de verwantschap van in dit geval de Van Aldenburg Bentincks en de familie Van Reede graven Van Athlone. Eerst in 1844, na de dood van de laatste mannelijke Van Reede 9de graaf Van Athlone, kwamen de Van Aldenburg Bentincks — voor een gedeelte — in het bezit van Middachten. Door deze gecompliceerde familieverhoudingen vergt het lezen zeker enige inspanning van de lezer.

Het boek is voorzien van talloze — zwart-wit — afbeeldingen die vaak curieus en interessant zijn. Tamelijk veel afbeeldingen waren ook reeds afgedrukt in het vorige boek van de Heer Cleverens "Het huis Twickel en zijn bewoners". Een onjuistheid mag wellicht hier worden rechtgezet. De weduwe van de laatste graaf Van Reede Athlone, Wendela Eleonora Boreel van Hogelanden, liet na het overlijden van haar man in 1847 in Ellecom het huis Avegoor bouwen. Dit huis werd niet op een heuvel gebouwd (Cleverens p. 96). Het huis bestaat immers nog steeds en is nu ingericht als vacantieoord. Wel werd de berg tegenover Avegoor naar de laatste lady Athlone wel de Mylady's berg ge-

noemd, hoewel de oorspronkelijke naam de Sneppenbergh is. (Zie: A. van der Burg, Geschiedenis van Ellecom, p. 37/41)

Van Koster tot kosteloos onderwijs, 225 jaar onderwijs in Rozendaal

door W. Schennink

Uitg. De Walburg Pers, Zutphen, 1983 (48 blz.; afb.; f 10,—)

Dit uitstekend verzorgde boekje beschrijft de geschiedenis van de dorpsschool in Rozendaal vanaf de stichting van de eerste school in Rozendaal door Lubbert Adolf Torck, heer van Rozendaal, in 1758. Het boekje belicht echter niet enkel de geschiedenis van deze school, maar beziet deze tegen de achtergrond van de geschiedenis van het onderwijs in de afgelopen ruim 2 eeuwen. Dat Rozendaal ook een rol, heeft gespeeld in de vernieuwingen van het onderwijs getuigt met name de befaamde meester J.A. Slemphkes die de school leidde van 1897 tot 1930 en die vele vernieuwingen in het onderwijs in Rozendaal invoerde. Hij was tevens de laatste hoofdonderwijzer die de functie van schoolmeester en koster combineerde.

Het boekje is voorzien van goede foto's en fraaie illustraties van de hand van J. Kessler.

School Spankeren. 1883-1983

door P. Teunissen

Uitgave ter gelegenheid van de viering van het 100 jarig bestaan van de Openbare Lagere Prinses Margrietschool te Spankeren op 15 oktober 1983 (32 blz.; afb.; f 5,—, verkrijgbaar bij de school)

Het boekje over de dorpsschool van Spankeren heeft een geheel andere opzet dan het boekje over de Rozendaalse school. Men zou kunnen zeggen dat het boekje over Spankeren meer een herinneringsbundel is aan het 100 jarig bestaan van de huidige school. Deze school is overigens niet de eerste school van Spankeren. Bij de vele foto's in het boekje worden herinneringen, anekdotes en festiviteiten rond de geschiedenis van deze school en het daarmee nauw verbonden dorpsleven van Spankeren beschreven. Voor degenen die deze school hebben bezocht zal er dan ook veel te herkennen en herinneren zijn. Het is jammer dat deze foto's in een bruine teint op beige papier zijn gedrukt. Daardoor is veel van de scherpheid en helderheid van de foto's verloren gegaan.

Nieuwe leden	De heer P. van Essen, De heer G.J. Harmsen, Mevr. F.J.J. van den Heuvel-van der Horn van den Bosch, De heer B. Kruk, Mevr. G. van Laar, De heer en mevr. Nieuweijer-Bosveld, De heer en mevr. Staatsen-Stapensea,	Dieren Rozendaal Velp Dieren Dieren Rheden Velp
--------------	--	---

Tegen de noordmuur staat in de Rhedense kerk een gestoelte, dat bekend is als ambtsjonkerbank. In de onlangs verschenen geschiedenis van de "Dorpskerk Rheden" vermelden de schrijvers Schrijvershof en Kolkman daaromtrent: "Hoe belangrijk de ambtsjonkers waren, blijkt uit het feit, dat zij in de kerk te Rheden een eigen bank hadden. Deze bank staat nu nog tegen de muur in het noordschip, van lofwerk voorzien en dragende de wapens van het geslacht Spaen van Ringenberg van Biljoen rechtboven en aan de linkerzijde het wapen van Renesse van den Brink. Het (eerste) wapen draagt een adelaar en een aantal ringen. Het wapenschild van de Renesses draagt een leeuw met een aanzienend gestelde kop".

Uit die wapens is echter meer af te leiden.

Het wapen van Biljoen (van Alexander van Spaen) heeft vier kwartieren. Twee daarvan, schijn tegen over elkaar geplaatst, tonen het wapen van het goed Ringenberg in het Kleefse: 11 ringen van goud op een veld van azuur. Als hartschild is daarop aangebracht het wapen van zijn eerste echtgenote hij huwde driemaal, Hendrina van Arnhem, de erfdochter van Nederhagen: een adelaar van keel op een veld van goud.

Behalve door middel van een hartschild kunnen twee wapens verbonden, geïeerd, worden door ze schuin tegen elkaar te laten leunen; het mannelijke als gewoon schild, het vrouwelijke een ovaal. Zoals op het poortje in het villapark Overbeek te Velp die van Van Hardenbroek en Van Spaen met leeuwen als schildhouders te zien geeft.

Alexander van Spaen was rijksvrijheer. Hij werd in 1619 te Cranenburg geboren. Van 1654-1671 gehuwd geweest met Hendrina van Arnhem. Zij bracht Hulshorst en Nederhagen aan. Omstreeks 1661 kocht hij Biljoen, waarschijnlijk omdat het aan Nederhagen grensde. Hij was toen al jaren in het bezit van Nederhagen.

Alexander van Spaen was geen ambtsjonker. Dat waren wel geweest de oudere broers van Hendrina, Paul en Barchard. De eerste Renesse tot den Brink werd het 11 mei 1730.

De bank moet dateren van tijdens de huwelijksjaren (vermoedelijk 1654 of 1655) van Hendrina van Arnhem. Uit de situatie valt de conclusie te trekken, dat de bewoners van Nederhagen te Rheden ter kerke gingen. Hoewel later ambtsjonkers in de bank gezeten zullen hebben, was ze in oorsprong geen ambtsjonkerbank, maar een tweeherige familiebank.

Nederhagen behoorde oorspronkelijk tot de mark Worth-Rheden en de tienden van het akkerland beoosten de Beekhuizerbeek gingen naar de Scherpenhof te Rheden. Een (deel) van een bank van Nederhagen is in de Rhedense kerk wel op haar plaats.

Aanvulling:

In feite behoorde Nederhagen later tot het kerspel Velp. Er bestonden evengoed banden met de Velpse Kerk, getuige het rouwbord voor Joseph van Arnhem in het schip van de Oude Jan en een kinderzerkje dat voorheen lag in de vloer van de toren. Toen Alexander van Spaen Biljoen kocht, deed hij Nederhagen slopen; Biljoen zou de enige zetel zijn in het uitgebreide goederencomplex. Daarmee werden de banden van dit goed met de kerk van Rheden voor goed verbroken.

EEN R.K.-KAPEL TUSSEN ARNHEM EN VELP

door E.J. Kruijswijk Jansen

Ten behoeve der noodlijdenden van Maas en Waal verscheen in 1830 bij J.F. Thieme te Nijmegen het boekje "Het reisje naar Gelderland, of de vervulling van Herman's wensen"; de schrijfster — het was een dame — is onbekend.¹⁾

Op pagina 92 lees ik het volgende: "De heer B. maakte zijne reisgenooten opmerzaam op al de fraaije partijen, welke zich aan den weg voordoen, de welingerigte woningen, tuinen en tuinhuisen, de prachtige gebouwen en lusthuizen; inzonderheid maakte hij hen oplettend op een rijk gebouw, dat men nu bezig was op te trekken, waarvan de vierde of hoogste verdieping, juist onder het dak, bestemd is tot eene kapel ter uitoefening van de R.C.eeredienst, voor de bewoners van de omstreek."

Die weg is de Velperweg en het bedoelde gebouw zou dan gestaan hebben tussen Arnhem en Velp. Wie kan hierover licht verschaffen?

Ik heb mij om informatie gewend tot het Algemeen Rijksarchief te Den Haag. Helaas beschikt men daar niet over gegevens van een omstreeks 1830 aan de Velperweg gebouwde kapel. Mej. drs. F. van Anrooij, chartermeester van de Tweede afdeling, die mij dit mededeelde, was zo vriendelijk mij nog de volgende informatie te verstrekken, die een aanvulling geeft op hetgeen H. Kerkkamp op blz. 310 van zijn boek "Historie van Velp en Rozendaal" (1938) meedeelt: In 1831 werd de pastoor te Arnhem (Johannes Arnoldus Dercksen) in de uitoefening van zijn functie bijgestaan door 3 kapellanen, respectievelijk te Velp (Gerardus van Delden), Rozendaal (Johannes Vitus Janssen) en Oosterbeek (Gerardus de Reuver).²⁾

1) In een artikel over dit boekje in "Ambt en Heerlijkheid — Mededelingen van de Oudheidkundige Kring Rheden-Rozendaal" hoop ik t.z.t. daarop terug te komen.

2) Archief van de departementen van de Rooms-Katholieke Eredienst, verballen 6 juni 1831 nummer 4, 29 juni 1831 nummer 4 en Koninklijk Besluit 12 juli 1831 nummer 82.

De redactie van "Ambt en Heerlijkheid"
wenst alle lezers
een voorspoedig 1984 toe.